

Kadınlarda Madde Bağımlılığı

Substance Abuse in Women

Gamze SAÇAKLI¹
Deniz ODABAŞ²

¹TC Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye

²Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

ÖZ

Madde kullanımı ve bağımlılığı sorunu ülkemizde ve dünyada giderek yaygınlaşan bir sorundur. Yapılan araştırmalara göre madde kullanımında başlama, madde kullanımını sürdürme ve tedaviye başvurma ve toplumsal damgalama bağlamında cinsiyete göre farklılıklar söz konusudur. Bu çalışmada madde kullanımı cinsiyet değişkenine göre değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla, kadın, madde kullanımı ve bağımlılığı ile damgalama anahtar kelimeleri verilerek literatür göden geçirmesi yapılmış ve elde edilen sonuçlar derleme olarak sunulmuştur. Elde edilen bulguların başında ilk kez madde denemede erkeklerin akranlarından kadınların ise daha çok duygusal ilişkide oldukları partnerlerinden etkilenmesi gelmektedir. Yine madde kullanmaya başlama yaşı, sürdürme gerekçeleri de cinsiyete göre fark göstermektedir. Kadınların toplumda erkeklerden daha fazla fiziksel/duygusal/cinsel travmaya maruz kalması madde kullanımına başlamada önemli bir etkidir. Kadınların bağımlılık eşliğinin erkeklerle oranla daha düşük ve nüks oranlarının daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Tedaviye ilk başvuru, ek psikiyatrik komorbidite ve toplumsal damgalamada kadın cinsiyetin daha dezavantajlı olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, bağımlılık ile ilgili müdahale çalışmalarında cinsiyetin önemli bir belirleyici olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Madde bağımlılığı, kadın madde bağımlısı, damgalama, travma

ABSTRACT

The problem of substance use and addiction is not a new problem in our country and in the world; in fact, it can be said that this problem is as old as the history of humanity. According to the researches, there are differences according to gender in the context of initiating substance use, continuing substance use, and seeking treatment and social stigma. In this study, it was aimed to evaluate substance use according to the gender variable. For this purpose, a literature review was made by giving the keywords women, substance use, and addiction, and the results were presented as a compilation. At the beginning of the findings, men were affected by their peers and women were affected by their partners, with whom they are more emotionally involved, at the first substance trial. Again, the age of starting substance use and the reasons for continuing it differ according to gender. There are studies showing that women have a lower addiction threshold and higher relapse rates than men. It is observed that woman gender is more disadvantaged in terms of seeking initial treatment, additional psychiatric comorbidities, and social stigmatization. It is known that substance users are exposed to more trauma in society. In conclusion, it should be considered that gender is an important determinant in addiction intervention studies.

Keywords: Female addicted, stigma, substance abuse, trauma

Giriş

Madde kullanımı ve bağımlılığı ülkemizde ve tüm dünyada giderek yaygınlaşan bir halk sağlığı sorudur. Madde kullanımına ilişkin yaygınlık araştırmaları, önleme ve tedavi ile ilgili yapılan çalışmalar cinsiyet farklılıklarını ve cinsiyet değişkenine bağlı sorunları yeterince ele almamaktadır. Kadınlarda madde bağımlılığı sorununa cinsiyete dayalı bu farklılıklar göz önünde bulundurulmadan yaklaşılması durumunda kadınlarda madde kullanımı ve bununla ilişkili sorunlar tam olarak ele alınamayacaktır. (Covington, 2008; Tuchman, 2010).

Yapılan çalışmalarda kadınların madde kullanma olasılığının erkeklere göre daha az olduğu belirtilse de birçok bağımlılık yapıcı ilacı kötüye kullanma olasılığının kadınlarda (zayıflamak, stresi azaltmak gibi sebeplerle) erkeklerden daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Motyka, 2022).

Geliş Tarihi/Received: 30.05.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 30.05.2023

Yayın Tarihi/Publication Date: 20.06.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Gamze SAÇAKLI

E-mail: gamzes06@gmail.com

Cite this article as: Saçaklı, G., & Odabaş, D. (2023). Substance abuse in women *Advances in Women's Studies*, 5(2), 44-48.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Madde kullanımında cinsiyet farklılıkları ele alınmaya başlanmıştır (National Institute on Drug Abuse (NIDA), 2003). Elde edilen bulgulara göre ilk kez madde denemede erkeklerin akranlarından kadınların ise daha çok duygusal ilişkide oldukları partnerlerinden etkilenmesi söz konusudur (Ashley ve ark., 2003; Covington, 2008). Fizyolojik bazı nedenlerden dolayı pek çok yasadışı maddeye karşı kadınların erkeklere oranla daha hızlı bağımlı olabilecekleri, daha fazla risk içeren davranışta bulunabilecekleri ve daha fazla sorun yaşayacakları konusunda bazı yayınlar vardır (Back ve ark., 2011; Cormier ve ark., 2004; Fernanadez ve ark., 2016). Örneğin kadınlarda psikoaktif maddeler erkeklerden daha yavaş metabolize edilerek zararlı metabolitler vücutta daha uzun süre kalır. Bu durumda daha az ve daha kısa sürede madde kullanılsa bile mide ülseri, siroz, kanser ve beyinde küçülme gibi bazı hastalıkları yaşama olasılıkları daha yüksektir (Cormier ve ark., 2004). Madde kullanımı olan kadınların erkeklere kıyasla eğitim, istihdam gelir vb. kaynaklarının daha az olduğu, daha fazla fiziksel ve cinsel istismara uğradıkları (Ross, 2010), genellikle eşlerinin de madde kullandıkları ve komorbid pek çok fiziksel ve ruhsal hastalıklara sahip oldukları (Covington, 2008) belirtilmektedir.

Madde bağımlılığının insanların farkında olmadan yavaş yavaş ilerleyen bir süreç olduğu söylenebilir (Ögel, 2014). Cinsiyet ve madde bağımlılığı ile ilgili araştırmalarda "Teleskop" olgusu sıklıkla ele alınmıştır. Araştırmalar, kadınların daha kısa sürede daha az madde kullanarak sık kullanıma geçtikleri, kullandıkları maddeye karşı daha faklı tepki gösterdikleri, yoksunluk belirtilerini daha fazla yaşadıkları ve sık sık relaps olduklarını göstermektedir (Back ve ark., 2011; Cormier ve ark., 2004; Greenfield ve ark., 2010). Yani teleskop kavramıyla kadınların ilk madde kullanımından, bağımlılığın başlangıcına ve tedaviye ilk girişine kadar olan sürecin oldukça kısa sürede gerçekleşmesi anlatılmaktadır (Ross ve ark., 2010).

Madde kullanımında cinsiyetler arası farklılıklar oldukça önemlidir. Mevcut veriler, dünya genelinde kadınlar arasında madde kullanımının arttığını göstermektedir (Tolulope & Olaniyi, 2022). Çeşitli psikoaktif maddelerin kullanımına ilişkin istatistikler daha önceki cinsiyet farkının daraldığını göstermiştir (Greenfield ve ark., 2010; Motyka, 2022; The World Drug Report 2021). Dünya Uyuşturucu Raporu 2021'e göre psikoaktif madde kullanan her üç kişiden birinin kadın olduğu tahmin ediliyor. Veriler, hem bu ilaçların kullanımı hem de uyuşturucu tedavi merkezlerine bildirim açısından kadın ve erkek arasındaki endikasyon yüzdesinin giderek daha benzer hale geldiğini doğrulamaktadır (National Center for Drug Abuse Statistics (NCDAS), 2021; United Nations Office on Drugs And Crime (UNODC), 2021). Tahminler bu maddeleri kullanan kadınların yüzdesinin Asya ülkelerinde %10'dan Avrupa ülkelerinde %40'a kadar değiştiğini göstermektedir (Boroumandfar ve ark., 2020). Veriler aynı zamanda kadın uyuşturucu kullanıcıları arasında ölümlerin arttığını da doğrulamaktadır (VanHouten ve ark., 2019). Özbay ve ark., (2018)'de yapılan araştırmalarında, esrar, kokain veya amfetamin kullanan erkeklerin kadınlardan üç kat daha fazla olduğu, kadınların ise reçeteli ilaçları, özellikle reçeteli opioidleri ve sakinleştiricileri kullanma olasılığının erkeklerden daha fazla olduğu yer almaktadır. Bu çalışmayla benzer olarak Amerika'da yapılan bir çalışmada reçeteli ağır kesicilerin kullanımı kadınlarda %3,1 iken erkeklerde %1,7 olduğu belirtilmiştir (Wilson & Ferguson, 2022). Ülkemizde ise, Türkiye Uyuşturucu Raporu (TUBİM), 2022'de; 2021 yılında yatarak tedavi gören hastaların cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde %92,8'inin erkek, sadece %7,2'sini kadın olduğu görülmektedir. Bu durumun, kadınlarda

madde kullanım sorununun daha az oluşundan mı yoksa tedavi başvurularının daha az oluşundan mı kaynaklandığı tartışmalı bir konudur.

Toplumun bağımlı olan kişilere yönelik olumsuz bir tutuma sahip olduğu bilinen bir durumdur. Psikiyatrik bir bozukluk olduğu bilinmesine rağmen alkol ve madde bağımlılığı diğer bozuklulara göre daha fazla stigmatize edilmektedir. 2022 yılında yapılan bu sistematik derlemede 16 gözden geçirme makalesi, 14 araştırma makalesi, 22 kitap ve textbook bölümü incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Madde bağımlılarına yönelik damgalamada kadınlara yönelik damgalamanın daha fazla olduğu, sonuçlarının daha ağır olduğu ve bu damgalamanın sadece bağımlı kişiye yönelik değil ailesine de yönlendirildiği gözlemlenmektedir. Kadın bağımlılara yönlendirilen bu damgalama sonucunda yasal, ekonomik ve ailesel sorunlar ile anksiyete ve duygu durum bozuklukları yaşama olasılıklarının arttığı söylenebilir.

Kadınlarda Bağımlılığın Nedenleri

Madde kullanma riskini artıran nedenlerde kadın ve erkeklerde ailesel, çevresel ve psikolojik olarak bazı ortak özellikler bulunmaktadır (Ögel, 2014). Madde kullanım nedenleri içerisinde; aile içerisinde madde kullanımı, geniş aile içerisinde yaşamak, aile içi stresin ya da şiddetin olması, parçalanmış aileler (Dilbaz, 2013; National Institute on Drug Abuse (NIH), 2020), duygularla başa çıkamama, özgüven eksikliği, kaygı ya da stresi azaltmak (NIH, 2020; Tolulope & Olaniyi, 2022), işsizlik ve bir gelirinin bulunmaması ve yetersiz barınma (NIH, 2020; Poole & Dell, 2005; Tolulope & Olaniyi, 2022) sayılabilir.

Kadınların madde kullanımındaki risk faktörleri şöyle sıralanmaktadır (NIH, 2020; Poole & Dell, 2005; Tolulope & Olaniyi, 2022): Kadınlar,

- Kullandıkları maddelerin etkilerine daha yatkındır.
- Kadınlar yalnız yaşamaya başlama, evlenme, boşanma, aile bireylerinden birini ya da çocuğunu kaybetme gibi bazı önemli dönemlerinde daha fazla risk altındadır.
- Özgüvenlerini artırmak, streslerini veya kaygılarını azaltmak, kilo kontrolü sağlamak, sorunlarla ya da duygularla başa çıkmak gibi nedenlerden madde kullanmaya daha yatkındır.

Kadınların travmatik olaya ve özellikle cinsel istismara maruz kalması erkeklere göre daha fazla olması madde kullanımı ve bağımlılığı ile ilişkilidir. Cinsel istismara maruz kalmış kadının hem daha erken yaşlarda hem de daha şiddetli şekilde madde kullanması daha olasıdır.

Bağımlılıkta genetik aktarımı gösteren çalışmalarda kalıtımın %40 ila %60 arasında olduğu (Wang ve ark., 2012), kalıtımın cinsiyet farklılıkları erkekler ve kadınlarda %50 ila %60 arasında değiştiği söylenebilir (Dick & Agrawal, 2008). Erkekler ve kadınlar arasındaki bazı farklara bakıldığında; erkeklerin alkol ve maddeyi kadınlara oranla daha çok tolere edebildiği, kadınlarda ise daha az madde ya da alkolün daha kısa sürede daha fazla etki ettiği ve bağımlılık riskini artırdığı belirtilmektedir (Şimşek ve ark., 2018).

Kadınlarda Madde Kullanımı ve Travma

Kişinin başa çıkma yeteneğini aşan olaylar ruhsal açıdan travmatik olaylardır. Kendisine veya başkalarına yönelik tehdit olduğunu hisseden kişi, bu duruma karşı korku ve çaresizlik duygusuyla olayı yeniden yaşıyormuş gibi hissetmeye ve ona göre tepki vermeye devam edebilir (Sadock, 2005). Madde kullanıcılarının toplumda daha fazla travmaya maruz kaldığı bilinmektedir. Yaşam boyu travmaya maruz kalma oranı toplumda %36 ile %51 arasında

değişkenlik gösterirken ne yazık ki madde kullanıcılarında bu oran %99'lara kadar çıkmaktadır. Travmatik yaşantılardan kaynaklı madde kullanımı olabileceği gibi madde kullanımından kaynaklı travmatik yaşantılar olabilmektedir (Ağaçhanlı, 2016). Kişi, bağımlı olduğu maddeye ulaşabilmek için sürekli tehlikeli durumlara girer, risk alır ve sonuç olarak pek çok fiziksel ve psikolojik travmaya maruz kalır (Aldemir & Tan, 2011). Amerika'da yapılan araştırmalarda travma sonrası stres bozukluğu olan bireylerde madde kullanımı olmayan bireylere göre 2 ila 4 kat fazla olduğu belirtilmiştir (McCauley ve ark., 2012). Araştırmalara göre bağımlılarda çocukluk çağı travması genel popülasyona göre daha sık rastlanmakta ve yaygınlık oranı %30-%59 arasında bildirilmektedir (Aldemir & Tan, 2011).

Yapılan bir çalışmada, bağımlı kadınların %72'si duygusal istismara, %74'ü cinsel istismara, %52'si fiziksel istismara maruz kaldıkları belirtilmiştir (Covington, 2008). Kadınların maruz kaldıkları travmatik yaşantılar bu kadınların, madde kullanımı, travma sonrası stres bozukluğu ve diğer ruhsal bozukluklarla karşılaşma olasılığını arttırabilir (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004). Pek çok kadın travmaya sebep olan olayları ya da kişileri hatırladıklarında bu durumla başa çıkabilmek için alkol ya da madde kullanabilmektedir. Bu nedenle bağımlılık tedavileri başarısız olmakta, tedavi girişimleri olumsuz sonuçlanmaktadır. Travmatik durumlarda kişinin yeterli desteği alamaması nedeniyle madde kullanarak kişi bu durumun üstesinden gelmeye çalışmaktadır (EMCDDA, 2009).

Tedaviye katılan erkek ve kadınlarla yapılan çalışmada kadınların erkeklere göre daha fazla kötü muameleye ve özellikle cinsel istismara maruz kaldığı görülmüştür. Bu durum, bağımlı kadınların tedavisinde psikopatolojik durumların daha fazla olduğu ve mevcut hastalık durumunun daha karmaşık olduğunu göstermektedir (Fernandez ve ark., 2016).

Kadınlarda Damgalanma (Stigmatizasyon)

Damga, bir kişinin, ruhsal hastalığı, etnik kökeni, madde bağımlılığı gibi sahip olduğu bazı özellikleri nedeniyle kusurlu, güvenilir veya yetersiz olarak değerlendirilmesidir. Görüldüğü gibi bu tür bir önyargının önemli ölçüde olumsuz duygu içerdiği, dolayısıyla bu önyargının damgalanmış insanlar için önemli ölçüde olumsuz sonuçları olduğu açıktır (Goffman, 1963). Akıl hastalıkları ve madde kullanım bozuklukları sağlık sorunları arasında her zaman en çok damgalanan alan olmuştur. Son yıllarda sağlık hizmet sunucularının ve halkın bu hastalıkların genetik ve nörobiyolojik temelleri hakkında bilgilendirilmelerine rağmen damgalama halen devam etmektedir (Volkow ve ark., 2021). Bugün ruhsal hastalıkları damgalamanın kişilerde ağır bir yük oluşturduğu ve ruhsal hastalıkların tedavisinde başarı sağlanması için başta damgalama ile mücadele etmek gerektiği bilinmektedir (Finzen, 2017). Madde bağımlılığı kavramı damgalama, yasa dışı olma ve zarar görme/zarar verme gibi pek çok olumsuz yargıyı da beraberinde getirir (Ögel, 2010). Madde kullanımında/bağımlılığında kadınların erkeklere göre daha fazla damgalandığı söylenebilir (Covington, 2008; Ögel, 2004). Çünkü toplumda kadın ahlaki değerlere sahip, gelenekselleşmiş aile yapısını sürdüren ve en önemlisi de gelecek nesilleri yetiştiren annedir (Ögel, 2004). Örneğin bağımlı olan kadın "kötü anne, kötü eş" algısıyla karşı karşıyadır (Covington, 2008). Bu durum kadının suçluluk ve utanç duyarak bu damgalamayı içselleştirmesine, tedaviye başvurmamasına ve madde kullanımına devam etmesine neden olmaktadır (Covington, 2008; Ögel, 2004; Poole & Isaac, 2001). Amerika Birleşik Devletler (ABD)'de akıl hastalığı olan kişilerin %35'inin, madde

bağımlılığı olan kişilerin ise yaklaşık %90'ının tedavi görmediği gerçeği göz önüne alındığından damgalamayı azaltma çalışmaları önem kazanmıştır (Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA, 2020).

Her alanda yaşanabilecek damgalamanın en kötülerinden biri sağlık kurumlarında yapılan damgalamadır. Sağlık profesyonellerinin ruhsal hastalığı olan kişilere karşı yargısı büyük bir sorun teşkil ettiği, kişilerin tedaviye başvurmalarında ve hastalığıyla baş etmelerinde olumsuz yönde etkilendikleri görülmektedir (Asan, 2019). Sağlık kurumları, hastaların kendilerini en savunmasız hissettiği ve yardıma en çok ihtiyaç duyduğu yerdir. Buralarda yapılan damgalama hastalıkların önlenmesinde ve tedavisinde ciddi engel teşkil etmektedir (Nyblade ve ark., 2019; Thornicroft ve ark., 2010). Sağlık kurumlarında yapılan damgalama nedeniyle sağlık çalışanları da benzer bir sorun yaşadığında tedaviye başvurmamaktadır (Kebede ve ark., 2013). Almanya'da yapılan bir çalışmada depresyon ve şizofreni hastalarına yönelik tutumun karşılaştırıldığı bir çalışmada halkın, ruh sağlığı personelinin şizofreni hastalarının tedavisinde daha etkili olduğu, buna karşılık depresyon hastalarında yararlı olmadıklarını düşündüklerini ortaya koymuştur. Bunun nedeni olarak ise, şizofreninin biyolojik ve kontrol edilemeyen etkilerden kaynaklandığını, depresyonun ise daha çok kişisel etkilerden ve yetersizliklerden kaynaklandığını düşünmektedir (Thornicroft ve ark., 2010). Damgalamanın ek zarar verici etkileri de kişiler tarafından içselleştirildiğinde ortaya çıkar. Kendini damgalamanın, yardım arama isteğini azalttığı, iyileşebileceğine dair inancını azalttığı, intihar riskini arttırdığı ve mesleki işlevselliğini azalttığı söylenebilir (Volkow, 2020; Yanos ve ark., 2020).

Gebe veya çocuğu olan bağımlı kadınlar çevrelerindeki insanların damgalamasıyla kendilerini değersiz hissetleri ve güvenilmediklerini düşündükleri bilinmektedir. Sağlık profesyoneliyle olumsuz deneyim yaşayan bağımlı kadınlar bu personele ve sağlık kurumuna yönelik güvenlerinin azaldığını belirtmektedir. Ayrıca bağımlı anne olmanın bağımlı bir kadın olmaktan daha fazla damgalandığı ve bağımlı annenin bağımlı bir kadına göre kendilerini daha fazla yargıladığı ve kendilerine güvenlerinin daha az olduğu görülmüştür (Howard, 2015). Gebe ya da çocuğu olan bağımlı kadınlarda oluşan damgalanma korkusu ya da çocuğunu kaybedeceği düşüncesi tedaviye başvurmada engel oluşturmaktadır (Ali, 2020; NIH, 2020; Verissimo & Grella, 2016).

Bazı topluluklarda halen madde bağımlılığının bir hastalık olmadığı ve bağımlılığın kişilerin kendi seçimleri olduğu düşünülmektedir. Bu toplumlarda sağlık profesyonelleri de toplumun bir parçası olarak bu yarıdan etkilenecek, bağımlı bireylere kötü hizmet sunabileceği belirtilmektedir (Rasheed ve ark., 2016).

Madde Bağımlılığında Tedavi

Toplumdaki madde bağımlısı olan kişilere yönelik damgalama kişilerin tedaviye başvurmasında engel teşkil ettiği bilinmektedir (Covington, 2008; Yang, 2017). Kadın bağımlılara yönelik toplumdaki daha olumsuz bu tutumdan dolayı kadınların, tedaviye de daha az başvurduğu düşünüldüğünde; bağımlılığın erkeğe özgü bir hastalık olarak görülerek tedavi programlarının bu gruba yönelik planlansa da (SAMHSA, 2011), tek başına cinsiyetin madde bağımlılığı tedavisinde kalıcılığı öngörmesi olası değildir (SAMHSA, 2013). Kişilerin tedaviyle ilgili süreç hakkında bilgilendirilmesi, her aşamada alınan kararlara tam olarak katılması ve süreci anlamaları hem iyileşmedeki hem de bu iyilik halinin sürdürmedeki katkısı önemli olacaktır.

Kadınların tedaviyi bırakma olasılıklarının daha yüksek olduğu varsayılmıştır (Covington, 2008; Motyka, 2022). Ancak bazı literatür bu görüşe karşı çıkmaktadır (SAMHSA, 2013). Ancak yapılan araştırmalar ve klinik deneyimler, kadınların kadın odaklı tedavi programlarında daha iyi sonuç aldığını göstermektedir. Tedavide asıl ihtiyaç karma programlardan daha çok kadınlara özgü tedavi programlarıdır (Covington, 2008). Araştırmalar, kadınların madde kötüye kullanımıyla ilişkili olumsuz fizyolojik sonuçlara karşı daha savunmasız olduğunu, ruhsal hastalıkların daha yaygın olduğunu, fiziksel veya cinsel istismara daha fazla maruz kaldıklarını, ciddi tıbbi sorunlar, yetersiz beslenme, ilişki sorunları (aile içi şiddet dahil) ve sosyal destekteki eksikliklerini daha fazla yaşadıklarını göstermektedir (Brown ve ark., 2003; Brunette ve ark., 2004; Hernandez-Avila ve ark., 2004). Bu risk faktörleri ve kadınların ortaya çıkan ihtiyaçlarını bütünüyle karşılayan ve travmaya yönelik terapileri de içeren kapsamlı tedavi modelinin geliştirilmesi önemlidir. Kadınlara yönelik tedavi hizmetleri, tıbbi hizmetler, sağlığın teşviki, yaşam becerileri, aile ve çocuklarla ilgili tedavi hizmetleri, kapsamlı ve koordineli vaka yönetimi gibi kadınlar, hamile kadınlar ve çocuklu kadınların özel ihtiyaçlarını karşılamak için standart bakımın ötesine geçmelidir (SAMSHA, 2013).

Sonuç ve Öneriler

Madde kullanım bozukluğunda cinsiyetler arası bazı ortak özellikler bulunsa da; cinsiyetler arası bazı temel farklılıklar konuyu ele alma, önleme ve tedavi çalışmaları ve en önemlisi bütüncül müdahale planı oluşturulmasında belirleyici rol oynamaktadır. Kadınların fizyolojik özellikleri, yaşam boyu duygusal ve cinsel travmalara daha fazla maruz kalma olasılıkları madde bağımlısı olma riskini artırmaktadır. Ayrıca toplumun bağımlı olan kişilere yönelik sahip oldukları olumsuz tutum ve damgalama, toplumsal cinsiyet algısı ve annelik rolü nedeniyle kadın cinsiyetinde daha ağır ve zorlayıcı olabilmektedir.

Kadının bağımlı olması sadece kendi sağlıklarını, güvenliklerini ve refahlarını etkilememektedir, ailelerini, çevrelerini ve toplumu önemli ölçüde etkileyen halk sağlığı sorunudur. Madde kullanımında erkeklerle kadınlar arasındaki farkın giderek kapanması, kadın madde kullanıcılarının madde kullanımına bağlı fiziksel ve psiko-sosyal alanda önemli sorunlar yaşaması sebebiyle cinsiyete özgü, kapsamlı ve yapılandırılmış müdahale planlarının hazırlanması ve bu çalışmaların politikalarla desteklenmesi gerekmektedir.

Tüm bu nedenlerle; bağımlılık tedavisinde cinsiyetin önemli bir farklılık nedeni olduğu kabul edilerek kadınlar için güvenli bir tedavi ortamı sağlanmalıdır. Kadınlara özgü hazırlanan tedavi programları ulusal politikalar tarafından desteklenmeli, kadınların çocukları, aileleri ve hayatlarında önemli olan kişileri de kapsmalıdır. Tedavi merkezlerinde kadınlara yönelik sunulan hizmetler kapsamlı, bütünlük ve içerisinde bulunan topluma uygun olmalıdır.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – G.S.; Design – D.O., G.S.; Supervision – D.O.; Resources – G.S.; Literature Search – G.S.; Writing Manuscript – G.S.; Critical Review – D.O.

Declaration of Interests: The authors declare that they have no competing interest.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – G.S.; Tasarım – G.S., D.O. Denetleme – D.O.; Kaynaklar – G.S. Literatür Taraması – G.S.; Yazıyı Yazan – G.S. Eleştirel İnceleme – D.O.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Kaynaklar

- Ağaçhanlı, R. (2016). *Opioid tedavisindeki kadın hastalar ile opioid kullanım bozukluğu olmayan kadınların cinsel işlev bozukluğu ve travmatik yaşantılar açısından karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi). Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi.
- Aldemir, S., & Tan, S. (2001). Travma ve bağımlılık sendromları. *Yeni Tıp Dergisi*, 28(4), 198–202.
- Ali, M. M. (2020). Substance use disorder treatment, perceived need for treatment, and barriers to treatment among parenting women with substance use disorder in us rural counties. *Journal of Rural Health*. [CrossRef]
- Asan, Ö. (2019). Ruhsal Hastalıklar ve Damgalama; Toplumda, Medyada, Sağlık Çalışanlarında, her yerde... *Sakarya Tıp Dergisi*, 9(2), 199–205.
- Ashley, O. S., Marsden, M. E., & Brady, T. M. (2003). Effectiveness of substance abuse treatment programming for women: A review. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 29(1), 19–53. [CrossRef]
- Back, S. E., Payne, R. L., Wahlquist, A. H., Carter, R. E., Stroud, Z., Haynes, L., Hillhouse, M., Brady, K. T., & Ling, W. (2011). Comparative profiles of men and women with opioid dependence: Results from a national multisite effectiveness trial. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 37(5), 313–323. [CrossRef]
- Boroumandfar, Z., Kianpour, M., & Afshari, M. (2020). Ups and downs of drug rehab among women: A qualitative study. *BMC Women's Health*, 20(1), 77. [CrossRef]
- Brown, L., Tucker, C., & Domokos, T. (2003). Evaluating the impact of integrated health and social care teams on older people living in the community. *Health and Social Care in the Community*, 11(2), 85–94. [CrossRef]
- Brunette, M. F., Mueser, K. T., & Drake, R. E. (2004). A review of research on residential programs for people with severe mental illness and co-occurring substance use disorders. *Drug and Alcohol Review*, 23(4), 471–481. [CrossRef]
- Cormier, R. A., Dell, C. A., & Poole, N. (2004). Women and substance abuse problems. *BMC Women's Health*, 4(1), S8. [CrossRef]
- Covington, S. S. (2008). Women and addiction: A trauma-informed approach. *Journal of Psychoactive Drugs, SARC Supplement*, 4, 377–385. [CrossRef]
- Dick, D. M., & Agrawal, A. (2008). The genetics of alcohol and other drug dependence. *Alcohol Research and Health*, 31(2), 111–118.
- Dilbaz, N. (2013). *Madde kullanım riski ve madde bağımlılığından korunma. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü*. Ankara, ISBN: 978-605-4628-53-7.
- EMCDDA (European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction) (2009). *The state of the drugs problems in Europe* (Annual report). Publications Office of the European Union. ISBN 978-92-9168-384-0.
- Fernandez, M., Goni, L., Azanza, P., & Cacho, R. (2016). Gender differences in treatment progress of drug-addicted patients. *Women and Health*. [CrossRef]
- Finzen, A. (2017). *The Stigma of Mental Illness-End of the Story?*. Bölüm-2 (eBook). [CrossRef].
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Penguin.
- Greenfield, S. F., Back, S. E., Lawson, K., & Brady, K. T. (2010). Substance abuse in women. *Psychiatric Clinics of North America*, 33(2), 339–355. [CrossRef]

- Hernandez-Avila, C. A., Rounsaville, B. J., & Kranzler, H. R. (2004). Opioid, cannabis, and alcohol-dependent women show more rapid progression to substance abuse treatment. *Drug and Alcohol Dependence*, 74(3), 265–272. [CrossRef]
- Howard, H. (2015). Reducing stigma: Lessons from opioid-dependent women. *Journal of Social Work Practice in the Addictions*, 15(4), 418–438. [CrossRef]
- Kebede, B., Abate, T., & Mekonnen, D. (2013). HIV self-testing practices among health care workers: Feasibility and options for accelerating HIV testing services in Ethiopia. *Pan African Medical Journal*, 15, 50. [CrossRef]
- McCauley, J. L., Killeen, T., Gros, D. F., Brady, K. T., & Back, S. E. (2012). Post-traumatic stress disorder and co-occurring substance use disorders: Advances in assessment and treatment. *Clinical Psychology*, 19(3). [CrossRef]
- Motyka, M. A., Al-Imam, A., Haligowska, A., & Michalak, M. (2022). Helping women suffering from drug addiction: Needs, barriers, and challenges. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(21), 14039. [CrossRef]
- National Institute on Drug Abuse (NIDA) (2003). *National Institutes of Health, U.S. Department of Health and Human Services*.
- National Institute on Drug Abuse (NIH) (2020). Substance use in women drug facts. <https://nida.nih.gov/publications/drugfacts/substance-use-in-women>. Erişim Tarihi: 09.03.2022.
- National Center for Drug Abuse Statistics [NCDAS] (2021, August 15). Drug Abuse Statistics. <https://drugabusestatistics.org/>
- Nyblade, L., Stockton, M. A., Giger, K., Bond, V., Ekstrand, M. L., Lean, R. M., Mitchell, E. M. H., Nelson, R. E., Sapag, J. C., Siraprasiri, T., Turan, J., & Wouters, E. (2019) Stigma in health facilities: Why it matters and how we can change it. *BMC Medicine*, 17(1), 25. [CrossRef]
- Ögel, K. (2004). Alkol ve madde kullanım bozukluklarında damgalanma. 3P Dergisi, 12 (Ek 3), 71-76Cilt
- Ögel, K. (2014). Bağımlı Aileleri İçin Rehber Kitap: Alkol, Uyuşturucu, Bilgisayar, Sigara ve Diğer Bağımlılıkları Olanların Yakınlarına Bilgiler. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ögel, K. (2010). Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme. Yeniden Yayınları.
- Özbay, Y., Yılmaz, S., Büyüköztürk, Ş., Aliyev, R., Tomar, İ., Eşici, H., Yancar, C., & Akylmaz, F. (2018). Madde bağımlılığı: Temiz bir yaşam için bireyin güçlendirilmesi. *Addicta: The Journal On Addictions*, (1) 81-130.
- Poole, N., & Dell, C. (2005). Girls, Women and Substance Use. Canadian Centre on Substance Abuse (CCSA). ISBN 1-896323-67-7
- Poole, N., & Isaac, B., (2001). Apprehensions: barriers to treatment for substance-using mothers. Vancouver: British Columbia Centre of Excellence for Women's Health.
- Rasheed, A. H., Elsheikh, M. M., Elmissiry, M. A., Hatata. H. A., & Ahmed, N. (2016). Addiction Stigma Among Mental Health Professionals and Medical Students in Egypt. *Addictive Disorders & Their Treatment*. 15, 4.
- Ross, D., Kincaid, H., Spurrett, D., & Collins, P. (2010). *What Is Addiction?* Abraford Book.
- Sadock, B. J. (2005). Kaplan & Sadock's Concise testbook of clinical psychiatry. New York.
- SAMHSA. *The NSDUH Report (NSDUH Raporu)*. [2011, September 7]. Substance use during pregnancy–2002 and 2003 update 2005. <http://oas.samhsa.gov/2k5/pregnancy/pregnancy.htm>.
- SAMHSA (2013). Substance Abuse Treatment: Addressing the Specific Needs of Women. HHS Publication No. (SMA) 13-4426 First Printed 2009.
- SAMHSA (2020). Key Substance Use and Mental Health Indicators in The United States: Results From The 2019 National Survey On Drug Use And Health (HHS Publication No. PEP20-07-01-001, NSDUH Series H-55). Rockville, MD: Center for Behavioral Health Statistics and Quality, Substance Abuse and Mental Health Services Administration.
- Şimşek, G. M., Değirmenci, G., Solmaz, N. K., Saraç, M. S., Kahraman, B., Yılmaz, E., . . . Bozdoğan Ö. F. (2018). 101 Soruda Bağımlılık. Elma Basım.
- Thornicroft, G., Rose, D., & Mehta, N. (2010). Discrimination against people with mental illness: What can psychiatrists do? *Advances in Psychiatric Treatment*, 16, 53–59.
- Tolulope, O., & Olaniyi O., (2022). *Substance and Non-Substance Related Addictions*. ISBN 978-3-030-84834-7 (eBook) [CrossRef]
- Tuchman, E. (2010). Women and addiction: The importance of gender issues in substance abuse research. *Journal of Addictive Diseases*, 29(2), 127-38.
- Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi [TUBİM]. (2022). Türkiye Uyuşturucu Raporu. <https://www.narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/Turkiye-Uyusturucu-Raporu-2022.pdf>
- United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2004). Substance Abuse Treatment and Care For Women: Case Studies and Lessons Learned. New York: United Nation Publications. Available at www.unodc.org/pdf/report_2004-08-30_1.pdf.
- United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC] (2021). The World Drug Report. United Nations Publication: Vienna, Austria, 2021.
- VanHouten, J. P., Rudd, A. R., Ballesteros, M. F., & Mack, K. A. (2019). Drug Overdose Deaths Among Women Aged 30–64 Years—United States, 1999–2017. *Morb. Mortal. Wkly. Rep.* 2019, 68, 1–5.
- Verissimo, O., & Grella, E. (2016). Influence of gender and race/ethnicity on perceived barriers to help-seeking for alcohol or drug problems. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 75, 54–61.
- Volkow, N. D., Gordon, J. A., & Koob, G. F. (2021). Choosing Appropriate Language to Reduce The Stigma Around Mental Illness and Substance Use Disorders. *Neuropsychopharmacology*; [CrossRef]
- Volkow, N. D. (2020). Stigma and the toll of addiction. *The New England Journal of Medicine*, 382, 1289–90.
- Yang, H. L., Wong, Y. L., Grivel, M. M., & Hasin, D. S. (2017). Stigma and substance use disorders. *Curr Opin Psychiatry*, 30, 378–388.
- Yanos, P. T, De Luca J. S, Roe D, & Lysaker P. H. (2020). The impact of illness identity on recovery from severe mental illness: a review of the evidence. *Psychiatry Research*, 288, 112950.
- Wang, J. C., Kapoor, M., & Goate, A. M. (2012). The Genetics of Substance Dependence. 13, 241-261.
- Wilson, J. J., & Ferguson, M. (2022). *Substance and Non-Substance Related Addictions*. ISBN978-3-030-84834